

Confesiuni din culisele unei lumi dispărute

Copyright©Radu Țoancă

Copyright© TRITONIC 2019 pentru ediția prezentă

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȚOANCĂ, RADU

Confesiuni din culisele unei lumi dispărute / Radu Țoancă în dialog cu Dan Amedeu Lăzărescu – București, Tritonic Books, 2019

ISBN: 978-606-749-436-5

Editor: Bogdan Hrib

Coperta: Alexandra Bardan

Tiparul realizat în România

Orice reproducere, totală sau parțială a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CONFESIUNI

DIN CULISELE UNEI LUMI DISPĂRUTE

Povestea unei familii de intelectuali
în istoria României moderne

Radu Țoancă în dialog cu
Dan Amedeu Lăzărescu

București 2019

- Introducere istorică – 5
Bunicul – 18
Familia Ciuflea – 55
Copilăria, adolescența și tinerețea – 64
Nu mă cheamă Amedeo! – 64
Nicolae Iorga nu avea simpatie pentru tineret – 72
Nu am putut fi niciodată alături de legionari – 76
Nae Ionescu – Un retor și un sofist – 79
În țara lui Mussolini – 83
Caporalul Maginot și Caporalul Adolf Hitler – 89
Armand Călinescu – Un mare om politic – 92
A venit țarul, a venit țarina – 99
Herman Goring – Despre politica românească – 103
Hitler era terorizat de ideea că ar putea pierde petrolul românesc – 108
Lui Carol al II-lea i s-a oferit coroana Ungariei – 112
Demența lui Dimitrie Sturdza – 118
Arbitrajul de la Viena – 125
Providențiala soluție Antonescu – 129
Concepțiile politice ale românilor în anii dictaturii din 1938-1944 – 139
Subvențiile serviciilor secrete germane ajungeau în țară prin Nae Ionescu – 144
Ideile mele sunt monarhic-parlamentare și elitiste – 146
Înscrierea în Partidul Național Liberal – 148
Cu Dinu Noica – 157
Planul Morgenthau – 159
Rușii și comuniștii aveau nevoie de Tătărașcu – 164
Amintiri despre Petru Groza – 168
O personalitate enigmatică – 171
„Greva regală” și marea manifestație din Piața Palatului – 186

Colaborarea la Cercul de Studii al P.N.L. și la <Liberalul>
(februarie 1946-noiembrie 1947) – 201

Titel Petrescu – Victima unui fals ordinar – 210

Procesul Mareșalului Ion Antonescu. În audiență la Iuliu
Maniu. – 216

Alegerile de la 19 noiembrie 1946 – 226

Primii ani ai regimului comunist – 236

Arestarea, procesul, condamnarea și detenția – 245

Douăzeci și cinci de ani – Lumină și beznă – 298

Răzbumarea academicianului sovietic Mătin – 316

Călătoria în Italia și Franța – 320

La Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” – 328

Eliminarea de la Institutul „Nicolae Iorga” (1975-1989) – 337

În așteptarea îndeplinirii proorocirii – 352

Consecințele revoluției gorbaciovienne din 1989 – 357

Partidul Național Liberal pe marginea prăpastiei și mântuirea
lui – 374

Note – 399

Anexa – 408

INTRODUCERE ISTORICĂ

Istoria modernă a poporului român începe în vara anului 1822, din clipa în care presiunea diplomației britanice și austriece asupra sultanului Mahmud al II-lea (1808-1839), presiune exercitată de fapt prin favoritul și sfetnicul său de căpetenie, Hallet-Efendi – unul dintre cei dintâi demnitari otomani occidentalizați, în urma șederii sale în diferite capitale europene, și probabil cel dintâi turc care a purtat ochelari – a impus definitivă înlăturare a domnitorilor fanarioți de pe tronurile țărilor române supuse sultanilor de patru veacuri și reinstaurarea domniilor pământene.

Complet deformată, activitatea sistematică și insidioasă a școlii istorice rolleriene, impuse direct de Stalin culturii române, cum au fost impuse școli similare în toate țările cedate pe cel puțin o jumătate de veac Uniunii Sovietice de către conducătorii anglo-saxoni învingători ai lui Hitler, istoriografia română cunoaște încă o scară de valori comunistă și sovietică și n-a ajuns încă pe deplin să se elibereze de tutela acestei scări de valori, aplicată, cu o perseverență vrednică de o cauză mai bună, istoriei poporului român. Dovadă că exponenții acestei mentalități cu totul neeuropene și absolut anacronice ocupă încă funcții și demnități în foruri ca Academia Română și rețeaua universitară română.

Prilejuită de neașteptata și providențiala izbucnire a insurecției eteriste, la începutul anului binecuvântat 1821, prăbușirea sistemului de cârmuire fanariot, care se înverșunase, de peste un secol, să extirpeze din sânul păturii conducătoare autohtone din principatele române orice sentiment național și chiar folosirea limbii române prin împiedicarea făuririi

După o introducere biografică amănunțită datorată unui prieten din copilărie al lui Alexandru Lăzărescu, Teodor Focșăneanul, și publicată cu subtitlul de *Viața și operele autorului*, la începutul celui de-al doilea volum (cel dintâi n-a putut fi găsit nicăieri) al romanului lui Alexandru Lăzărescu (Laerțiu), intitulat *Stroie Corbeanul*, lucrare tipărită la București, la tipografia C. Petrescu-Conduratu din strada Teatrului (azi Matei Millo) nr. 8, în anul 1885, adică 9 ani după moartea autorului, ALEXANDRU LĂZĂRESCU s-a născut la București, în luna decembrie 1830, dintr-o familie aparținând micii burghezii. Într-adevăr, părintele său era logofătul Lazăr Popescu, orginar din județul Vlașca, unde recenta recuperare, în virtutea tratatului de pace ruso-turc de la Edirne din 2/14 septembrie 1829, a raialei Giurgiului cu hinterlandul ei neconținut depășit prin năvăliri otomane, îngăduise o reșezare a țărânimii românești pe loturi preluate de la turci. Numele indică, foarte probabil, o ascendență ecleziastică. Cu atât mai mult cu cât titlul de *logofăt*, cu sensul de știutor de carte (*logos*), nu, evident, acela de mare boier, situat în Țara Românească pe locul al treilea după Marele Ban al Craiovei și Marii Vornici, indică aceeași probabilitate.

Logofătul Lazăr Popescu se căsătorise cu hAGICA Maria, care se trăgea dintr-un neam de meșteșugari aromâni așezați de cel puțin o generație în capitala Țării Românești. Cel dintâi venit din acest neam, foarte probabil dintr-o localitate românească din Albania, se așezase în ulița Oțetarilor (strada poartă încă acest nume), între strada Batiștei (Veveli) și strada Italiană, unde este Liceul Spiru Haret. Cel dintâi venit se ocupa cu

confecționarea cojoacelor fine (de fapt a blănurilor boierești) și strânsese oarecare avere, care-i îngăduise să-și trimită feciorul să urmeze cursuri de seminar și să urce foarte repede, ca urmare a spiritului său extrem de ager și înzestrat cu mult calcul administrativ și economic, până la treapta de episcop de Râmnic și apoi chiar de Mitropolit al Țării Românești, după revoluția din 1848, când Mitropolitul Neofit se dovedise – ca atâția înalți ierarhi ortodocși, mai cu seamă din Țara Românească (în Moldova, după sinodul de la Iași din 1752, se interzisese suirea pe treptele înalte ale ierarhiei episcopale a elementelor orientale, înlocuite cu numeroși prelați provenind din cele mai înalte neamuri boierești pământene, după modelul dat de Mitropolitul Kievului Petru Movilă, urmată de pilda Mitropoliților Gavril Callimachi, Veniamim Costaki, Sofronie și Calinic Miclescu și Leon Donici) – supus împărăției ortodoxe țariste.

La începutul anului 1850, după Convenția din 1849 de la Balta Liman și numirea ca domn al Țării Românești a fratelui mai mare al fostului domnitor ales Gheorghe Bibescu (1843-1848), Barbu Știrbei (adoptat de cel de pe urmă boier din vechiul neam al Știrbeilor), Neofit fusese înlocuit cu Nifon Sevastos (nume pe care-l purta ca episcop *in partibus* al vechii episcopii Sebasta din Anatolia) care va păstori 25 de ani și va avea cinstea, în calitate de Președinte de Drept al Adunării Elective a Țării Românești, să proclame votul unanim al adunării în favoarea domnitorului Moldovei, Alexandru Ioan Cuza, la data de 24 ianuarie 1859.

HAGICA Maria era nepoata de frate a Mitropolitului Nifon și purta epitetul de hAGICĂ pentru că făcuse în tinerețe pelerinajul la locurile sfinte, la Ierusalim. Era o practică specifică neguțătorilor mai cuprinși, de obicei provenind din românii balcanici. Nici un boier nu o practica, dar ea impunea o oarecare dare de mână, pe lângă o adâncă înclinare spre ortodoxie.

HAGICA Maria se căsătorise întâia oară cu un membru al micii boierimi administrative și militare, polcovnicul Lambru, care

însă murise destul de tânăr, lăsându-i văduvei sale un fiu de o sănătate șubredă, numit Constantin (Costache). Recăsătorită cu logofătul Lazăr Popescu, hAGICA Maria rămăsese văduvă a doua oară destul de curând și a trebuit să se ocupe de educația fiului din prima căsătorie, Costache, și a fiului din cea de-a doua căsătorie, Alexandru.

Teodor Focșăneanu, care a cunoscut-o bine, la bătrânețea ei, pe „hagicuța Maria”, o descrie cât se poate de duios și de pitoresc: „Era o femeie deșteaptă, activă și îndemnatică în toate, încât „tot ceea ce vedea cu ochii făcea cu mâna”; era veselă, bună, îndatoritoare, și totdeauna gata să sară să ajute pe cei în nevoie, după putința ei... Era bună creștină și pretindea de la amândoi feciorii ei să meargă în toate sărbătorile la biserică. Costache, fiul ei mai mare, nu o asculta. Alexandru însă i-a urmat consiliul în toată durata copilăriei și a adolescenței sale.”

Doamna Maria Lazăr Popescu se bucura de toată stima și considerația consuburbanilor și pentru poziția sa socială relativ distinsă și pentru onestitatea și inima ei generoasă... Toți o numeau „cocoana Hagicuța”. Așa apucaseră să-i zică de când era copilă, și apoi era și de statură mică. Era încă jună când a rămas a doua oară văduvă, însă n-a voit să se mărite, ca să se poată ocupa numai de creșterea celor doi fii ai săi și de interesele casei. A îngrijit de copii și de averea ce i-a rămas, ca și un bărbat. Mai bine încă decât unii bărbați.

E probabil că moștenise de la părintele ei, unchiul viitorului Mitropolit Nifon, o oarecare avere în mahalaua Oțetarilor, iar de la al doilea soț, logofătul Lazăr Popescu, o moșie în Vlașca, destul de întinsă, de vreme ce în anii 1857-1858 fiul ei a obținut în urma unui proces de pe urma unei părți din ea suma destul de mare de o mie de galbeni, iar pe restul moșiei a putut să-și facă un fief electoral în județul Vlașca, alegându-se deputat în două rânduri și lăsând moștenire copiilor această moșie.

Problema educației de diferite grade se afla încă în fașă în deceniul al patrulea din secolul trecut, după neglijența totală a domnitorilor fanarioți și apoi pământeni pentru așezămintele școlare de limbă română. După cum ne spune Focșăneanu – date confirmate de lucrările istorice privind învățământul românesc –, pe la sfârșitul deceniului al patrulea existau în București numai patru școli primare de stat, unde se învăța citirea și scrierea după recenta metodă pedagogică aleo-didactică (lancasteriană). Anume, o singură școală primară de stat cu patru clase (lângă localul de pe-atunci al Colegiului Sf. Sava, în actuala Piață a Revoluției) și alte trei școli primare de stat pe lângă bisericile Colțea, Sf. George Vechiu și Domnița Bălașa, fiecare cu câte două clase. De altfel acolo era centrul vechii capitale, în jurul actualei piețe a Națiunii și aproximativ până la ulița Batiște (Veveli).

HAGICA Maria nu a vrut să-l silească pe micuțul Alexandru, destul de plăpând, să meargă singur pe zăpadă, la vârsta fragedă de șapte ani, la o distanță prea mare de casă. De aceea l-a dat, având oarecare stare, la școala particulară de lângă biserică Olteni, unde era dascăl Stan Lupescul, renumit pentru caligrafia lui, zisă „slovă popească”. Biserica Olteni, din mahalaua cu același nume, se afla în partea de sud-vest a capitalei, la începutul Căii Dudești, nu departe de biserică Udricani...

Biserica Olteni a fost amintită pentru prima oară sub domnia lui Constantin Brâncoveanu, în 1696, într-un act cu data de 26 februarie; a doua oară e menționată zidirea ei din nou, în 1722, cu contribuția unor locuitori mai avuți ai mahalalei. Multă vreme a purtat numele de „Biserica Protopopului” (Cf. C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor, din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, București, Editura pentru Literatură, 1966, pag. 86-87). Întrucât hAGICA Maria a ținut seama de distanță, rezultă că locuința ei era aproape de strada Olteni, destul de departe de mahalaua Oțetari. După ce și-a însușit temeinic primele noțiuni de scriere și de citire,

tânărul Alexandru, căruia, după obiceiul statornic al vremii, i s-a dat numele părintelui său – Lăzărescu, a fost mutat la școala publică de la biserica Sf. Gheorghe Vechi și de acolo la Colegiul Sf. Sava. În toate clasele el fusese premiant. Este probabil c-a avut și un preceptor de limbă franceză, care preda și la Colegiul Sf. Sava, – urmând cursului inaugurat de către excepționalul profesor J. A. Vaillant. Acesta, implicat în tentativa de insurecție împotriva lui Alexandru Vodă Ghica împreună cu Mitiță Filipescu și Nicolae Bălcescu, în anul 1840, n-a mai avut prilejul să-l învețe subtilitățile culturii și istoriei Franței și pe tânărul Alexandru Lăzărescu, care, totuși, va ajunge să cunoască la perfecție această limbă ce stă la temelia culturii românești moderne.

În anul 1851, încheind cursurile Colegiului Sf. Sava, Alexandru Lăzărescu s-a înscris la recent înființata, în 1851, Școală de Drept. Întemeietorii ei erau doi dintre cei zece primi doctori în drept de la Paris, amintiți într-un cunoscut studiu mai vechi al profesorului de la Facultatea de Drept din Iași, Dinu C. Angelescu, fiul, încă în viață, al fostului ministru și prim-ministru liberal – doctor Constantin Angelescu. Cel dintâi doctor în drept român de la Paris fusese revoluționarul mare boier Dimitrie Filipescu, decedat puțin după eliberarea lui din temniță, la alegerea ca domn al Țării Românești a lui Gheorghe Bibescu. Au urmat Constantin Bozianu, frații Vasile și Costache Boerescu, principele Gheorghe Grigore Cantacuzino, Gheorghe Costa-Foru, Gheorghe (Gună) Vernescu, Mihail Pherekyde, Constantin Nacu și Eugen Stătescu. Școala de Drept din București de la 1851 au înființat-o Constantin Bozianu și Gheorghe Costa-Foru.

Este cât se poate de semnificativ faptul că primele școli superioare din principatele române au fost școli de drept și că majoritatea tinerilor studenți români care au ajuns la studii în marile universități franceze, germane, belgiene sau italiene s-au înscris la facultățile de Drept. Nu încapă îndoială că instinctul părinților lor și probabil și al lor îi îndemna să

contribuie la edificarea unui sistem juridic – cu fireștile lui implicații politice – modern și sănătos, în țări unde justiția era încă pe mâna moștenitorilor degradantului și coruptului sistem de valori fanariot și unde și procesele, și administrația, se vindeau. Simeon Bărnuțiu și Avram Iancu în Transilvania au fost absolvenți ai Facultății săsești de Drept, iar în Țara Românească – cei zece primi doctori în drept de la Paris. Mulți alți feciori de boieri din Moldova (Manolache Costache Epureanu, Dimitrie Sturdza, Petre P. Carp) au urmat cursurile unor Facultăți juridice germane. Rezultatul acestei priorități acordate științei juridice, încurajate și patronate de marele rege Carol I, a fost însănătoșirea magistraturii române, devenite, spre sfârșitul secolului trecut, atât de cinstită și de incoruptibilă încât marele om de stat liberal Vasile Lascăr a putut rosti vestita sentință care dăinuiește, săpată în litere de aur pe soclul statuii sale înălțate pe strada care – datorită și strădaniilor mele recente – îi poartă iarăși numele: VREU SĂ FAC DIN ADMINISTRAȚIE O A DOUA MAGISTRATURĂ.

Programul de studii al Școlii de Drept, întemeiată de doctorii în drept de la Paris, Constantin Bozianu și Gheorghe Costa-Foru, cuprindea firesc învățarea paralelă a sistemului juridic de inspirație bizantină încă în vigoare la acea dată în țările române – precumpănitor în Țara Românească, unde funcționa în continuare Codul Caragea, edictat în 1817 – și dreptul civil occidental, mai cu seamă Codul civil napoleonian. Se mai învăța dreptul penal modern, cu procedura penală – ca și procedura civilă – și savantul Ștefan Pherekyde – părintele marelui om de stat liberal Mihail Pherekyde –, începuse să predea dreptul administrativ, fără îndoială după articolele Regulamentului Organic, repus în vigoare, după ce fusese ars de corifeii liberali revoluționari, foaie cu foaie, pe dealul Filaretului, în prezența reacționarului Mitropolit Neofit, împreună cu ARHONDOLOGIA, în primele zile ale lunii septembrie 1848 (stil vechi). Pentru motive puțin cunoscute, acest curs a fost întrerupt de către vigilantul Vodă Știrbei.

Alexandru Lăzărescu s-a remarcat printre studenții cei mai merituoși. Iar la absolvirea cursurilor a fost numit cap al cancelariei Obștescului Divan, impus prin Convenția de la Balta Liman, din 1849, în locul OBȘTEȘTII ADUNĂRI LEGIUITOARE.

Între timp avusese loc cel de al doilea eveniment istoric hotărâtor pentru istoria modernă a principatelor române. Și anume celebra conversație care a avut loc la 9 ianuarie 1853 – după proclamarea, la 2 decembrie 1852, a celui de-al doilea Imperiu francez al Împăratului Napoleon al III-lea. Memorabila conversație, în cadrul unui bal dat de Marea-Ducesă Elena, a țarului Nicolae I, cu ambasadorul Marii Britanii la Sankt-Petersburg, Sir Hamilton Seymour. Calculând cu totul greșit psihologia politică britanică, franceză și austriacă, socotindu-se stăpânul de fapt al Europei continentale în urma potolirii de către oștirile sale a insurecției maghiare în vara anului 1849, după ce potolise răscoalele din Moldova și apoi din Țara Românească, bizuindu-se pe recunoștința tânărului Împărat al Austriei, Franz-Josef, și pe bunăvoința de care dăduseră dovadă, în întrevederea pe care o avusese țarul cu ei în vara anului 1844 în Anglia, atât regina Victoria și principele consort Albert de Coburg, cât și primul-ministru conservator Sir Robert Peel și șeful *Foreign-Office*-ului, lordul Aberdeen, țarul îi propusese, fără menajamente, ambasadorului britanic împărțirea tuturor teritoriilor Imperiului otoman – calificat de el, după o formulă menită să devină celebră, OMUL BOLNAV AL EUROPEI – între Rusia și Marea Britanie.

În acel moment hotărâtor pentru soarta Europei, țarul era informat că succesorul marelui om de stat austriac, principele Felix Schwarzenberg, care izbutise să redreseze și pe plan intern și, mai ales, pe plan extern poziția Austriei post-revoluționare, dar murise prematur la numai 52 de ani în

anul precedent, și anume contele von Buol-Scauenstein – fost ambasador la Sankt-Petersburg și presupus de țar ca aderent la politica sa expansionistă, urma să înainteze un adevărat ultimatum Porții otomane, prin contele von Leiningen, la data de 18/30 ianuarie 1853. Țarul mai era informat că, după îndepărtarea de la putere de către regina Victoria, la sugestia principelui consort Albert, încă de la data de 21 februarie 1852, a guvernului liberal prezidat de către Lord John Russell și având ca titular al *Foreign-Office*-ului pe vicontele Palmerston, amândoi bine-cunoscuți ca adversari ireductibili ai Rusiei, fusese chemat la putere un cabinet conservator prezidat inițial de către impetuosul conte de Derby, iar la 19 decembrie 1852, de George Gordon, Earl of Aberdeen, adică tocmai diplomatul și omul de stat britanic care se arătase cel mai accesibil la propunerile țarului cu prilejul vizitei acestuia în Anglia, cu opt ani mai înainte.

Formula brutală cu care țarul a deschis discuțiile cu ambasadorul reginei Victoria a fost – „Dacă cele două state ale noastre se vor uni, nimeni nu le va putea rezista în Europa”. Conversațiile s-au prelungit, cu detalii numeroase și, evident, cu schimb de telegrame cifrate între ambasadorul Angliei și lordul Clarendon, șef al *Foreign-Office*-ului, până la data de 20 februarie 1853. Țarul a sfârșit prin a propune Marii Britanii, Egiptul și Creta, în schimbul controlului Rusiei asupra tuturor creștinilor ortodocși din Imperiul otoman, care urma să fie redus la câteva vilaiete din Asia sau chiar să dispară de pe hartă.

Reacția curții regale britanice, a cabinetului conservator, a Parlamentului și a opiniei publice, informate mai cu seamă printr-o serie de articole publicate în importantul ziar TIMES, a oscilat vreme de câteva luni. După biograful principelui consort Albert, cu toată antipatia constantă a perechii regale

față de Rusia și de țară, s-au auzit glasuri în favoarea împărțirii Imperiului otoman, eventual cu anumite înțelegeri pe tema circulației libere prin Strâmători spre Marea Neagră și în privința statutului juridic al Constantinopolului. Însă lordul Palmerston veghea, după cum veghea și extrem de influentul ambasador numit de el la Poarta otomană, Sir Stratford Canning, devenit lord Stratford de Redcliffe. Foarte influentul ziar, organ de opinie publică, influențat de lordul Palmerston, MORNING POST, ca și popularul DAILY NEWS se opuneau. Țarul era convins că i se va accepta propunerea, așa cum îl informa printr-o depeșă pe singurul rus în care avea încredere, feldmareșalul Paschevici Erivanski, la acea dată vicerege al Poloniei. Pentru a forța lucrurile și a pune puterile europene înaintea unui fapt împlinit, el l-a trimis la Constantinopol, în fruntea unei ambasade numeroase și strălucite, pe cneazul Mencikov, care a debarcat la Istanbul în ziua de 1/13 martie 1853. Chiar a doua zi, la 2 martie, cneazul Mencikov l-a înspăimântat pe Reis-efendi Fuad Pașa (ministru de Afaceri Străine turc și unul din cei trei corifei ai TANZIMATULUI de la Gül-Hané din noiembrie 1839, ceilalți doi fiind Reșid-Pașa și Ali-Pașa) cu cererile lui exorbitante. În cele din urmă, lordul Stratford de Redcliffe a izbutit să convingă guvernul otoman să respingă cererile reprezentantului țarului, făgăduindu-i concursul puterilor maritime, Anglia și Franța. În acest moment hotărâtor, cneazul a fost informat de către unul din numeroșii agenți greci ai țarului că primul dragoman al ambasadei ruse la Constantinopol, Agyropolo, primise o mare proprietate de la Marele-Vizir Mehmet-Ali pentru a-i vinde secretele ambasadei. Furios, cneazul Mencikov a căzut în capcana care i se pregătise și a solicitat sultanului Abdul-Medjid I – legislatorul Tanzimatului – demiterea Marelui-Vizir, care era ginere al sultanului (DAMAD) și înlocuirea lui cu omul favorabil Rusiei, Mustafa Reșid Pașa.

Conform înțelegerii secrete, sultanul își destitui ginerele. Reșid a revenit la putere. Flota franceză era gata de atac la

Salamina, cea britanică în Malta. Încurajați, sultanul și Reșid Pașa au respins o parte din propunerile cneazului Mencikov care, furios, a rupt relațiile cu Imperiul otoman și a părăsit capitala Turciei cu toată ambasada la sfârșitul lui mai 1853. Numaidecât țarul a poruncit trupelor sale să ocupe principatele române la data de 21 iunie/3 iulie 1853, în timp ce flotele britanice și franceze reunite se apropiau, amenințătoare, de Dardanele.

În chipul acesta, printr-o excepțională înlănțuire de împrejurări – care erau de fapt pregătite de multă vreme, dar aveau nevoie de ceea ce se numește un detonator, s-a ajuns la providențialul război al Crimeii. Război pe care marea majoritate a politicianilor, a istoricilor și a oamenilor de stat britanici, în virtutea liniei istorice a politicii externe britanice, au început destul de curând să-l considere o eroare, și chiar *a failure* (un eșec, un pas greșit). Dar care, pentru români, pentru întreaga Europă centrală și orientală care va cunoaște, cu mai puțin de un secol mai târziu, binefacerile ocupației rusești, a inaugurat o epocă de aproape un secol de libertate, de prosperitate, de modernizare și de reeuropenizare.

Într-adevăr, din anul căderii definitive a lui Napoleon I (1815), puținii intelectuali și oameni politici din țările răsăritene, inclusiv cei din țările române, nu concepeau altă soluție pentru desprinderea de protectoratul rusesc decât o intervenție militară a marilor puteri maritime occidentale, Franța și Anglia, cu concursul Austriei. Această formulă – preconizată de mai multă vreme de diplomați de talia ducelui de Choiseul și a discipolului său, principele de Talleyrand – își căpătase o primă formă, oficială, dar secretă, prin tratatul de alianță încheiat în timpul Congresului de la Viena, la data de 3 ianuarie 1815, de către principele von Metternich în